

А. В. Тарасенко,
к. е. н., доцент, докторант,
Національний університет "Чернігівська політехніка"
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4395-3605>

DOI: 10.32702/2306-6814.2024.7.150

НАУКОВО-ПРАКТИЧНІ ПОЛОЖЕННЯ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ ДЛЯ АКТИВІЗАЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ

А. Tarasenko,
PhD in Economics, Associate Professor, Doctoral Student, Chernihiv Polytechnic National University

SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONCEPTS OF THE FINANCIAL INSTRUMENTS USING
FOR THE ACTIVATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF UKRAINE
IN THE DIGITAL ECONOMY EMERGENCE

У статті розглянуто основні науково-практичні положення використання цифрових фінансових інструментів сучасними компаніями та фінансовими установами в контексті реалізації концепції сталого розвитку. Метою статті є визначення основних світових трендів та оцінка практичного використання digital-інструментів у фінансовому секторі економіки в контексті сталого розвитку. Зазначено, що на основі імплементації сталого підходу відбувається трансформація процесів управління фінансовими потоками не тільки шляхом ефективної організації ресурсозбереження, а і шляхом інвестування в об'єкти, що мінімізують негативний вплив на навколишнє середовище. На основі дослідження тенденцій розвитку фінансового ринку визначено, що найбільш популярними сферами використання фінансових інструментів в умовах становлення цифрової економіки є інвестиційні проекти та інвестиційна діяльність, кредитування, мобільний банкінг, цифрове страхування, краудфандинг, міжнародні грошові перекази. Зазначено, що використання цифрових форм фінансових інструментів має спиратись на наявність правового механізму регулювання цього процесу із відповідним закріпленням у чинному законодавстві. Досліджено взаємозв'язок концепції сталого розвитку та впровадження цифрових технологій у процесі функціонування фінансового сектору. Визначено стратегічні цілі стійкого розвитку суб'єктів господарювання на основі використання цифрових фінансових інструментів.

The article examines the main scientific and practical provisions for the use of digital financial instruments by modern companies and financial institutions in the context of implementing the concept of sustainable development. The purpose of the article is to determine the main global trends and assess the practical use of digital technologies in the financial sector of the economy in the context of sustainable development. It has been noted that on the basis of the implementation of a sustainable approach, the transformation of financial flow management processes takes place not only through the effective organization of resource conservation, but also through investing in objects that minimize the negative impact on the environment. The use of digital tools allows rethinking the

strategic development of the banking services market with the simultaneous transformation of business management, which is accompanied by investment in projects to reduce the negative impact on the environment. Based on the study of the trends in the development of the financial market, it has been determined that the most popular areas of use of financial instruments in the conditions of the formation of the digital economy are investment projects and investment activities, lending, mobile banking, digital insurance, crowdfunding, and international money transfers. It has been noted that the use of digital forms of financial instruments should be based on the availability of a legal mechanism for regulating this process with the appropriate enshrining in the current legislation. The relationship between the concept of sustainable development and the implementation of digital technologies in the process of functioning of the financial sector has been studied. The strategic goals of the sustainable development of business entities based on the use of digital financial instruments have been determined. It has been classified the use of digital financial instruments in the following areas: market, financial and organizational stability; innovative development; achievement of social development goals; ecological direction of investments.

Ключові слова: сталий розвиток, фінансова система, фінансовий ринок, цифрові фінансові інструменти, цифрові технології, цифровізація.

Key words: sustainable development, financial system, financial market, digital financial instruments, digital technologies, digitalization.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Дослідження використання фінансових інструментів як драйвера сталого розвитку є актуальним напрямком у поточних умовах розвитку фінансового ринку, яке відбувається під впливом інтенсивного застосування цифрових технологій, формуванні взаємодії банків та небанківських установ, появи нових каналів надання фінансових послуг, трансформації ролі фінансових регуляторів. У результаті зазначених процесів спостерігається поширення в грошовому обігу цифрових фінансових інструментів, які позитивно впливають на дифузії фінансових інновацій та каналів їх розповсюдження. Зміни в управлінських підходах до використання фінансових інструментів та технологій зумовлюють розробку ефективних заходів фінансового регулювання та рекомендацій щодо розвитку цифрових фінансових інструментів. Актуальність досліджень у цьому напрямку також підтверджується тим фактом, що цифрові технології та фінансові інструменти дають можливість отримати додаткову користь державі, підприємницькому сектору та домогосподарствам у вигляді розширення інформаційної бази, здешевлення процесу передачі інформації та створення інформаційного товару. Під впливом цифрових технологій відбувається трансформація управлінських підходів, способів мислення, зміна бізнес-процесів та виробництва.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Становлення концепції сталого розвитку в Україні досліджується багатьма вченими, зокрема Б. Данілішиним [1], В. Ландиком [2], О. Новіковою, О. Амосовим [3] та ін. Питанням цифрової трансформації економіки, впровадженню фінансових інструментів на основі цифрових технологій також присвячені численні дослідження вітчизняних учених. Наприклад, у публікаціях М. Дубини [4], О. Заруцької [5], О. Попело [6], О. Стойко [7] можна виділити теоретичні аспекти впровадження циф-

рових фінансових інструментів, практичний досвід застосування цифрових технологій у процесі надання фінансових послуг, підходи до дослідження генези цифровізації у фінансовому секторі економіки України та провідних країн світу, стратегічні напрями впровадження інноваційних цифрових продуктів.

ВИДІЛЕННЯ НЕВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ

Проте впровадження ключових принципів цифрової економіки створює умови для розробки науково-практичних положень використання цифрових фінансових інструментів як пріоритетних в умовах орієнтації економічних відносин на реалізацію цілей сталого розвитку.

МЕТОЮ СТАТТІ

Метою статті є визначення основних світових трендів та оцінка практичного використання digital-інструментів у фінансовому секторі економіки в контексті сталого розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Процес цифрової трансформації у сфері надання фінансових послуг, що є властивим етапу становлення цифрової економіки, передбачає перехід від традиційних фінансових інструментів до інструментів, підґрунтям для використання яких є впровадження в процес управління наданням фінансових послуг бізнес-моделей та бізнес-процесів, що орієнтовані на створення інноваційних продуктів та послуг, підтримку бізнесу, забезпечення досягнення основних цілей сталого розвитку, тобто сприяння безперервному взаємозв'язку всіх елементів бізнесу. Найчастіше термін "інструмент" трактується як "засіб, метод, який використовується для досягнення чого-небудь" [8], відповідно до цього фінансовий інструмент нами пропонується визначити як спосіб

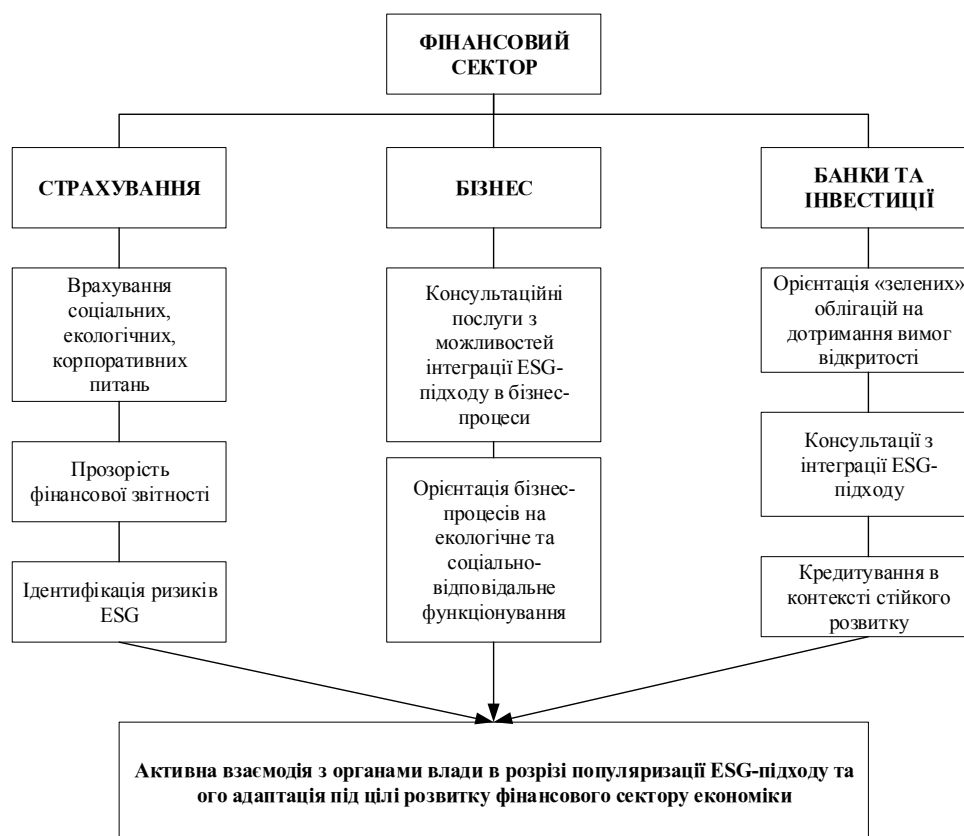

Рис. 1. Фінансовий сектор у контексті ESG-підходу

Джерело: розроблено автором.

врегулювання (реалізації) фінансових відносин, що має закріплення в чинному законодавстві.

Інструменти, що використовуються в умовах цифрової економіки, орієнтовані на збір, обробку та підготовку необмеженого обсягу інформації для прийняття управлінських рішень у сфері фінансового забезпечення та надання фінансових послуг. Таким чином, цифрова економіка є продуктом традиційної економіки, унаслідок чого відбулась заміна застарілого інструментарію, засобів комунікацій на сучасні інформаційно-комунікаційні технології. У фінансово-банківській діяльності першочергові цифрові трансформації відносились до процесу банківських комунікацій, поступово розвиваючись до надання віртуальних банківських послуг, що зумовило становлення фінансового сектору економіки як найбільш сприйнятливої сектору до інновацій.

Концепція сталого розвитку (ESG-підхід) перебуває на перетині двох фундаментальних траєкторій: економічного зростання та екологічної свідомості. Крім цього, концепція консолідує соціальні цінності та вартість природних активів [9]. Перехід усіх сфер економіки, у тому числі фінансової системи, до концепції сталого розвитку дав змогу визначити перспективні зміни у сприйнятті бізнесом та урядами країн економічних відносин:

- економічне зростання має відбуватись одночасно з екологічним та соціальним розвитком. Приділення уваги лише одному аспекту призводить до дисбалансу в усій системі.

- сталий розвиток за своєю сутністю є взаємопов'язаним та взаємозалежним, що передбачає розробку інституційного підґрунтя реалізації стратегічних пріоритетів;

- концепція сталого розвитку примушує розглядати управлінські процеси з погляду довгострокової перспективи.

Постулати сталого розвитку інтегруються у фінансову сферу та активно застосовуються у страховій діяльності та інвестиційному процесі, що сприяє популяризації концепції ESG у бізнес-середовищі (рис. 1).

На основі імплементації концепції сталого розвитку відбувається трансформація процесів управління фінансовими потоками не тільки шляхом ефективної організації ресурсозбереження, а і шляхом інвестування в об'єкти, що мінімізують негативний вплив на навколишнє середовище. Використання цифрових інструментів дозволяє переосмислити стратегічний розвиток ринку банківських послуг із одночасною трансформацією управління бізнесом, що супроводжується інвестуванням у проєкти зменшення негативного впливу на навколишнє середовище.

Основою цифрових трансформацій ринку фінансових послуг в умовах сталого розвитку є використання фінансових інструментів на основі задіяння інноваційних технологій, до яких належить штучний інтелект, Big Data, роботизацію, блокчейн, мобільні технології. За умов цифрової економіки фінансові інструменти працюють шляхом задіяння не тільки банківських установ, а й операторів зв'язку, онлайн-платформ, соціальних медіа та месенджерів. Найбільш популярними сферами використання фінансових інструментів в умовах становлення цифрової економіки є інвестиційні проєкти та інвестиційна діяльність, кредитування, мобільний банкінг, цифрове страхування, краудфандинг, міжнародні грошові перекази. Перевага цифрових фінансових інстру-

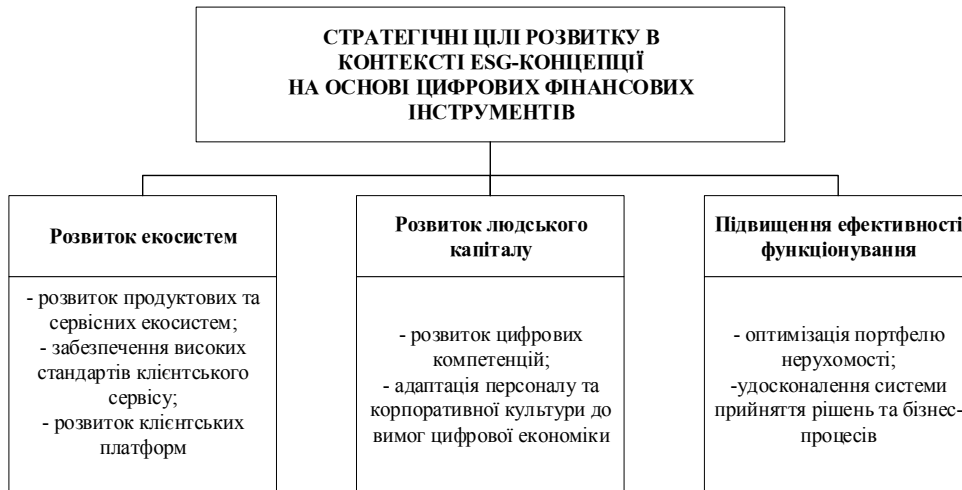

Рис. 2. Стратегічні цілі стійкого розвитку суб'єктів господарювання на основі використання цифрових фінансових інструментів

Джерело: сформовано автором на основі [4; 5; 7].

ментів для сторін угоди та для уряду полягає в тому, що цифрові технології, прискорюючи терміни реалізації продукції, підвищують продуктивність праці, що має позитивний вплив на добробут населення та ВВП країни.

Цифровізація економіки, що стрімко охоплює фінансову сферу, дозволяє подолати значну кількість обмежень, що уповільнюють досягнення цілей сталого розвитку, особливо в депресивних регіонах. Використання такого ефективного фінансового інструменту, як краудфандинг, дає можливість безперешкодного залучення коштів, не звертаючись до фінансових структур, що надають кредитні послуги. Провідні дослідники питання розвитку сфери фінансових послуг [4; 9] на засадах сталого розвитку констатують, що краудфандинг є одним зі стратегічних напрямків розвитку фінансового ринку, оскільки дає можливість залучення приватних інвестицій безпосередньо в реальний сектор економіки. Завдяки тому, що краудфандинг розширює можливості інвестування, він може стати реальною альтернативою мікрофінансуванню, орієнтуючись не на кредитне споживання, а на розвиток інвестиційного проєкту та в подальшому — на активізацію економічної діяльності, що має значення передусім для депресивних регіонів із дотаційною економікою. Крім економічного ефекту, впровадження такого фінансового інструменту, як краудфандинг дає вирішити проблему забезпечення соціальної стабільності та рівноправності. Оскільки нині відбувається розвиток цього фінансового інструменту, слід проводити моніторинг його застосування, досліджувати питання його кориті ринку фінансових послуг та повноту забезпечення потреб споживача. На основі проведеного моніторингу мають бути сформовані відповідні інституційні засади регулювання його впровадження.

Проте використання цифрових форм фінансових інструментів має спиратись на наявність правового механізму регулювання цього процесу із відповідним закріпленням у чинному законодавстві, оскільки відсутність належної правової бази створює складнощі при широкому використанні зазначених інструментів, наприклад, при врегулюванні господарських спорів при виконанні смартконтрактів. Смартконтракти виступають цифро-

вою моделлю фінансових відносин у вигляді правочину, укладеного між учасниками на основі чинного законодавства та міжнародного права. Завдяки смартконтрактам став можливим переказ коштів в електронному вигляді (наприклад, при використанні платформи AliExpress). Також використання смартконтрактів набуло поширення в міжнародній акредитивній формі розрахунків із виокремленням такого інструменту, як цифровий акредитив.

Пріоритетним трендом у фінтех-галузі є технологія блокчейн, яка раніше асоціювалась виключно з криптовалютами, але на сучасному етапі вона набуває поширення в усіх сферах, де необхідним є контроль за прозорістю угод. Блокчейн як технологія розподіленого реєстру здатна забезпечити:

- відмову від посередництва;
- збільшення швидкості проведення фінансових транзакцій;
- верифікацію угод.

Використання блокчейну як інструменту кредитного ринку є актуальним для визначення кредитного рейтингу фізичної особи з метою прийняття рішення щодо надання чи пролонгації кредиту. Популярним інструментом є кредитний скоринг на основі блокчейн-фреймворку для оцінки фінансової спроможності фізичної чи юридичної особи погасити визначену суму боргу. Використання цього інструменту дає можливість проаналізувати кредитну історію окремої особи з погляду фінансової стабільності.

Якщо розглядати фінансові інструменти цифровізації з погляду реалізації концепції сталого розвитку, доцільно виокремити такі стратегічні цілі стійкого розвитку суб'єктів господарювання (рис. 2).

Таким чином, використання цифрових фінансових інструментів в контексті ESG-підходу доцільно класифікувати за такими напрямками: ринкова, фінансова та організаційна стійкість; інноваційний розвиток; досягнення цілей соціального розвитку; екологічне спрямування інвестицій.

Загалом використання фінансових інструментів цифрової економіки сприяє розвитку конкуренції на ринку фінансових послуг на основі забезпечення дос-

тупності, якості та безпеки послуг, оскільки основним джерелом їхнього отримання виступають програмні продукти та спеціалізовані цифрові платформи.

ВИСНОВКИ

Впровадження цифрових фінансових інструментів дозволяє змінити кількісну та якісну характеристику асортименту фінансових послуг та мінімізувати ризики, пов'язані з використанням інтернет-платформ для взаємодії учасників ринку та зниження недовіри населення до використання цифрових технологій. З іншого боку, розвиток цифрових фінансових інструментів дозволяє отримати синергетичний ефект від взаємодії суб'єктів ринку внаслідок зниження транзакційних витрат, ефективного використання кадрового потенціалу та матеріально-технічних ресурсів, адаптивності корпоративної поведінки фінансової установи відповідно до вимог споживача. Для фінансових установ знижуються вхідні бар'єри ринку, що дозволяє підвищити рівень конкуренції на ньому. В успішному функціонуванні цифрового фінансового ринку в умовах сталого розвитку та використанні цифрових фінансових інструментів значну роль відіграють посередницькі технології. Активне впровадження цифрових фінансових інструментів дозволяє зробити фінансові продукти більш доступними шляхом розширення продуктової лінійки та підвищити доступність фінансових продуктів і послуг як на основі зміни лінійки продуктів, так і способу надання цифрової фінансової послуги.

Література:

1. Данилишин Б.М. Розроблення національних стратегій сталого розвитку: корисний досвід для України. Механізм регулювання економіки. 2008. № 3 (2). С. 214—218.
2. Ландик В. І., Семенець С. В., Яхєєва Т. М. Концепція переходу України до сталого розвитку. Київ: Інститут сталого розвитку, 2004. 64 с.
3. Сталій розвиток промислового регіону: соціальні аспекти: монографія / О. Ф. Новікова, О. І. Амоша, В. П. Антонюк та ін. Донецьк: НАН України, Інститут економіки промисловості, 2012. 534 с.
4. Dubyna M., Zhavoronok A., Kudlaieva N., Lopashchuk I. Transformation of household credit behavior in the conditions of digitalization of the financial services market. Journal of Optimization in Industrial Engineering. 2021. Vol. 14 (1). Pp. 97—102.
5. Заруцька О. П., Синюк А. О. Міжнародний досвід та вітчизняна практика розвитку платформ P2P-кредитування: проблеми та перспективи. Вісник Дніпропетровського університету. Серія "Економіка". 2017. Вип. 11 (1). С. 118—123. URL: <https://shorturl.at/kqvzW>.
6. Popelo O., Garafonova O., Tulchynska S., Derhaliuk M., Berezovskyi D. Functions of Public Management of the Regional Development in the Conditions of Digital Transformation of Economy. Journal of Management Information and Decision Sciences. 2021. Vol. 10 (43). Pp. 1—8.
7. Стойко О. Я. Перспективи розвитку фінтех-і банківського бізнесу в Україні. Проблеми економіки. 2020. № 2 (44). С. 356—364. URL: <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/12537>.
8. Goals of sustainable development. URL: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk>.
9. Sachs J., Schmidt-Traub G., Kroll C., Lafortune G., Fuller G. Sustainable Development Report 2019. New York, Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network, 2019. URL: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2019/2019_sustainable_development_report.pdf.
10. Schoenmaker D., Schramade W. Principles of Sustainable Finance. Oxford, Oxford University Press, 2018. 432 p.

References:

1. Danilishin, B.M. (2008), "Development of national sustainable development strategies: useful experience for Ukraine", Mekhanizm rehulivannia ekonomiky, vol. 3(2), pp. 214—218.
2. Landik, V.I., Semetets, S. V. and Yaheyeva, T. M. (2004), Konceptsiia perehodu Ukraini do stalogo rozvitku [The Concept of Ukraine's Transition to Sustainable Development], Institut stalogo rozvitku, Kyiv, Ukraine.
3. Novikova, O. F., Amosha, O. I., and Antoniuk V. P. (2012), Stalij rozvytok promyslovoho rehionu: sotsial'ni aspekty [Sustainable development of the industrial region: social aspects], NAN Ukrainy, Instytut ekonomiky promyslovosti, Donetsk, Ukraine.
4. Dubyna, M., Zhavoronok, A., Kudlaieva, N. and Lopashchuk, I. (2021), "Transformation of household credit behavior in the conditions of digitalization of the financial services market", Journal of Optimization in Industrial Engineering, vol. 14 (1), pp. 97—102.
5. Zarutskya, O.P. and Sinyuk, A.O. (2017), "International experience and domestic practice of P2P lending platform development: problems and prospects", Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriya "Ekonomika", vol. 11 (1), pp. 118—123, available at: <https://shorturl.at/kqvzW> (Accessed 15 March 2024).
6. Popelo, O., Garafonova, O., Tulchynska S., Derhaliuk, M. and Berezovskyi, D. (2021), "Functions of Public Management of the Regional Development in the Conditions of Digital Transformation of Economy", Journal of Management Information and Decision Sciences, vol. 10 (43), pp. 1—8.
7. Stoyko, O.Ya. (2020), "Prospects for the development of fintech and banking business in Ukraine", Problemy ekonomiki-Problems of economy, vol. 2(44)), pp. 356—364, available at: <http://ir.znau.edu.ua/handle/123456789/12537> (Accessed 15 March 2024).
8. Goals of sustainable development (2024), available at: <https://sdg.ukrstat.gov.ua/uk> (Accessed 15 March 2024).
9. Sachs, J., Schmidt-Traub, G., Kroll, C., Lafortune, G. and Fuller G. (2019), Sustainable Development Report 2019, Bertelsmann Stiftung and Sustainable Development Solutions Network, New York, available at: https://s3.amazonaws.com/sustainabledevelopment.report/2019/2019_sustainable_development_report.pdf (Accessed 15 March 2024).
10. Schoenmaker, D. and Schramade, W. (2018), Principles of Sustainable Finance, Oxford University Press, Oxford.

Стаття надійшла до редакції 22.03.2024 р.